

Türkmenistanyň Adalat ministrligi
tarapyndan 2012-nji ýylyň 7-nji
sentýabrynda 665 san bilen bellige
alyndy

Türkmenistanyň Maliýe ministriniň
2012-nji ýylyň 10-njy awgustyndaky
№ 93-Ö buýrugy bilen tassyklandy

**Döwlet býujet edaralary üçin
maliýe hasabatlylygynyň milli standarty 6**

**„MALIÝE HASABATLYLYGYNDA BÝUJET MAGLUMATYNY
BERMEK“**

Mazmuny	Bölämleriň №
Umumy düzgünler.....	1
Kesgitlemeler.....	2
Maglumatyň berilmegine bildirilýän talaplar.....	3-11
Belliklerde açyp görkezmek.....	12-19
Güýje girýän senesi.....	20

UMUMY DÜZGÜNLER

1. Şu standart edaralaryň maliýe hasabatlylygyna goşmak üçin tassyklanylýan býujetiň pul möçberleriniň we býujeti ýerine ýetirmegiň netijesinde ýüze çykýan hakyky pul möçberleriniň deňeşdirilmegini talap edýär. Şeýle hem standart tassyklanylýan býujetiň pul möçberleri bilen hakyky pul möçberleriniň arasyndaky düýpli tapawutlaryň ýüze çykmagynyň sebäpleri baradaky düşündirişleri açmagy talap edýär.

KESGITLEMELER

2. Şu standartda aşakdaky adalgalar peýdalanylýar:

Tassyklanan býujet – Türkmenistanyň Mejlisi ýa-da ýerli häkimiýet edarasy tarapyndan tassyklanylýan býujet.

Takyklanylýan býujet – Türkmenistanyň býujet kanunçylygy bilen bellenen tertipde kabul edilen üýtgetmeleri we goşmaçalary hasaba almak bilen degişli maliýe ýyly üçin tassyklanylýan býujet.

MAGLUMATYŇ BERILMEGINE BILDIRILÝÄN TALAPLAR

3. Edara tassyklanylýan býujetiň pul möçberleriniň we hakyky pul möçberleriniň deňeşdirmesini, aşakdaky deňeşdirmeleri öz içine alýan, býujetiň ýerine ýetirilişi barada hasabatda görkezmelidir:

a) tassyklanylýan we takyklanylýan býujetiň pul möçberlerini;

b) hakyky pul möçberlerini; we

ç) bellikleri açmak, takyklanylan býujetiň pul möçberleriniň we hakyky pul möçberleriniň arasyndaky düýpli tapawutlary düşündirmek.

4. Köplenç ýagdaýlarda takyklanylan býujet bilen hakyky pul möçberleri birmeňzeş bolar. Bu hasabat döwründe býujetiň ýerine ýetirilişine gözegçiligiň amala aşyrylýandygy, takyklanylan býujete bolsa hasabat döwrüniň dowamynda üýtgeýän şertleri, üýtgeýän ýagdaýlary we tejribäni görkezmek üçin gaýtadan seredilýändigini bilen baglydyr.

5. Edara býujetiň ýerine ýetirilişi barada hasabatda tassyklanylan býujet bilen takyklanylan býujetiň arasynda üýtgemeleriň býujetiň içinde gaýtadan paýlamagyň ýa-da beýleki ýagdaýlaryň täsiriniň netijesinde bolup geçendigi babatda düşündiriş bermelidir.

6. Takyklanylan býujet tassyklanylan býujeti takyklamak maksady bilen, ygtyýarly edaranyň tassyklanan namalaryndaky ähli üýtgemeleri öz içine alýar. Şu standartyň talaplaryna laýyklykda, edara býujetiň ýerine ýetirilişi barada hasabata tassyklanylan býujet bilen takyklanylan býujetiň arasyndaky üýtgemeleriň düşündirmesini goşmaly. Şunuň ýaly düşündirme, mysal üçin, tassyklanylan býujetiň görkezijileriniň çäklerinde gaýtadan paýlamagyň netijesinde ýa-da döwlet syýasatyndaky üýtgemeleri goşmak bilen, býujetiň umumy görkezijilerindäki üýtgemeleri ýaly beýleki ýagdaýlaryň täsiriniň netijesinde ýüze çykýan üýtgemeleri öz içine alar. Şeýle açmalar menejmenti ara alyp maslahatlaşmagyň we seljermegiň barşynda ýa-da maliýe hasabatlylygynyň düzümünde däl-de, maliýe hasabatlylygy bilen bilelikde çap edilen amallar hakyndaky şoňa meňzeş hasabatda amala aşyrylýar.

7. Tassyklanylan býujetiň pul möçberleriniň we hakyky pul möçberleriniň deňşdirmesi şol bir edaralar, şol bir döwür üçin tassyklanan býujetdäki ýeke-täk hasaba alyş usulyny (hasaplap ýazmak usuly boýunça, kassa usuly boýunça), toparlara bölmegiň ýeke-täk esaslaryny peýdalanmak bilen görkeziler.

8. Edaralar özüniň maliýe hasabatlylygyny taýýarlamak we býujetler üçin hasaba alşyň dürli usullaryny kabul edip bilerler. Mysal üçin, ol özüniň maliýe hasabatlylygy üçin hasaplap ýazmak usulyny we öz býujeti üçin kassa usulyny kabul edip biler. Munuň üstesine-de, býujetler jemlenip biler ýa-da geljekde pul serişdelerini sarp etmek boýunça borçnamalar hakyndaky maglumatlary we borçnamalaryndaky üýtgemeleri öz içine alýar, şol bir wagtda maliýe hasabatlylygy aktiwler, borçnamalar, arassa aktiwler/maýa, girdejler, çykdaýylar, arassa aktiwlerdäki/maýadaky beýleki üýtgemeler we pul serişdeleriniň akymalary hakynda maglumatlary görkezýär.

9. Däp bolşy ýaly, orta möhletli býujetler ýyllyk býujetleriň tapgyryndan ýa-da ýyllyk býujetleriň maksatlaryndan durýar. Her bir bölegiň ýyllyk döwür üçin tassyklanan býujeti orta möhletli býujet bilen baglanyşykly býujet syýasatyny şu bölegiň döwri üçin ulanylyşyny görkezýär. Käbir ýagdaýlarda orta möhletli býujet islendik ýylyň peýdalanylmandyk serişdeleriniň geçirilmegini göz önünde tutýar.

10. Orta möhletli býujetleri bar bolan edaralar, öz býujetleriniň nähili kabul edilýändigine baglylykda, tassyklanylan we takyklanylan býujetleri kesgitlemek üçin dürli çemeleşmeleri kabul edip bilerler.

11. Eger edara býujetiň pul möçberlerini her bir ýyllyk döwre bölýän orta möhletli býujeti kabul edýän bolsa, onda her bir ýyl üçin tassyklanylýan we takyklanylýan býujet kesgitlener. Şunda, eger-de Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda orta möhletli býujetiň birinji ýylynda peýdalanylmandyk serişdelerini indiki ýylyň dowamynda harçlamaga rugsat edilýän bolsa, onda galan döwür üçin "tassyklanylýan" býujet "geçirilen" şu pul möçberlerine laýyklykda artdyrylar.

BELLIKLERDE AÇYP GÖRKEZMEK

12. Edara maliýe hasabatlylygyna degişli belliklerde býujet esasyny we tassyklanan býujetde kabul edilen topara bölüş usulyny düşündirmelidir.

13. Býujeti taýýarlamakda we tabşyrmakda peýdalanylýan hasaba alyş usuly (kassa usuly, hasaplap ýazma usuly) bilen maliýe hasabatlylygynda peýdalanylýan hasaba alyş usulynyň arasynda tapawut bolup biler. Bu tapawutlar hasaba alyş ulgamy bilen býujet ulgamynyň dürli ugurlardan maglumat ýygnaýan wagtynda bolup biler – maliýe hasabatlylygynda pul serişdeleriniň hereketi barada hasabatýň we hasaplap ýazmak hakynda maglumatyň berilýän wagtynda býujet nagt pul akymalaryna ýa-da nagt pul akymalary bilen belli bir borçnamalara gözükdirilip bilner.

14. Edara maliýe hasabatlylygyna degişli belliklerde tassyklanan býujetiň döwrüni açyp görkezmelidir.

15. Deňşdirme esasynda býujetde görkezilen hakyky pul möçberleri, maliýe hasabatlylygynyň we býujetiň deňşdirme esasynda taýýarlanmandyk ýagdaýynda, usullardaky islendik tapawutlary, wagt tapawutlaryny aýratynlykda ýüze çykarmak bilen, maliýe hasabatlylygynda görkezilen aşakdaky ýaly hakyky pul möçberleri arkaly deňşdirilip görülmelidir:

a) eger býujet, jemi girdejiler, jemi çykdaýylar we amal, maýa goýum we maliýe işinden gelýän pul serişdeleriniň arassa akymalary üçin hasaplap ýazmak usuly kabul edilen bolsa; ýa-da

b) eger hasaplap ýazmak usulyndan başga usul býujet, amal, maýa goýum we maliýe işinden gelýän pul serişdeleriniň arassa akymalary üçin kabul edilen bolsa.

16. Deňşdirme gönüden-göni býujetiň ýerine ýetirilişi barada hasabatda açylmalydyr.

17. Býujet resminamalaryny taýýarlamak üçin hem, maliýe hasabatlylygyny taýýarlamak üçin hem hasaba alşyň ýeke-täk usulyny kabul edýän edaralar üçin diňe býujetdäki hakyky pul möçberleri bilen maliýe hasabatlylygyndaky ekwiwalent pul möçberleriniň arasyndaky tapawutlary ýüze çykarmak talap edilýär. Bu býujetiň maliýe hasabatlylygynyň düzülen şol bir döwri üçin taýýarlanýan we maliýe hasabatlylygyndaky ýaly biçüwde görkezilýän ýagdaýynda bolup geçýär. Şeýle ýagdaýlarda deňşdirmek talap edilmeýär.

18. Tassyklanan býujeti görkezmek üçin hasaba alşyň kassa usulyny we özüniň maliýe hasabatlylygy üçin hasaplap ýazmak usulyny peýdalanylýan edaralar üçin býujet we hakyky deňşdirmeler hakynda hasabatda berlen esasy gözegçilik pul möçberleri "Pul serişdeleriniň hereketi barada hasabat" DBEMHMS-yna laýyklykda taýýarlanan, pul serişdeleriniň hereketi barada hasabatda berlen, amal

işinden gelyän pul serişdeleriniň arassa akymlyry, maýa goýum işinden gelyän pul serişdeleriniň arassa akymlyry we maliýe işinden gelyän pul serişdeleriniň arassa akymlyry bilen deňeşdiriler.

19. Şu standartyň talaplaryna laýyklykda, geçen döwür babatda deňeşdirilýän maglumaty açmak talap edilmeýär.

GÜÝJE GIRÝÄN SENESI

20. Maliýe hasabatlylygynyň şu standarty 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

Goşundy

Şu standart jemgyýetçilik bölegi üçin maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 2 „Maliýe hasabatlylygynda býujet maglumatlaryny bermek“ (IPSAS 2007) laýyklykda işlenip düzüldi, muňa şular girmeýär:

käbir bölümleriň düşnükli bolmagy üçin olara düzediş gürizildi;

belliklerde tassyklanan býujete goşulan edaralary açyp görkezmäge degişli talaplar aýryldy;

"Tassyklanan býujetler", "Ilkibaşky we jemleýji býujet", "Hakyky pul möçberleri" we "Agregirleme derejesi" bölümleri aýryldy.